

Door Henk Jongsma, hoofdauteur Op niveau tweede fase eerste editie

De stad

Inleiding

Sommige streken in Nederland raken min of meer ontvolkt, andere raken overvol. Vreemd toch. Waarom willen mensen ergens gaan wonen waar eigenlijk al te veel mensen wonen? Waarom kiezen ze niet voor de ruimte? Zijn wij van die kluitjesmensen?

En volgens deskundigen wordt het nog erger: leegloop tegenover overbevolking. Hoe moet dat straks als alle mensen willen gaan wonen op de plek waar geen ruimte is? Daarover gaat deze lesbrief. En hij gaat ook over jouw eigen keuzes, nu en straks.

Kalverstraat, Amsterdam

Niveau

Deze lesbrief is geschikt voor klas 4 en hoger van havo/vwo.

Opzet van deze lesbrief

- Je leest de uitgangstekst globaal en maakt daarbij opdracht 1 en 2.
- Je leest de tekst nauwkeurig en maakt er o.a. een samenvatting van (opdracht 3 t/m 8).
- Je beschrijft hoe jouw eigen woonomgeving eruit zou moeten zien (opdracht 9 en 10).

Uitgangstekst

Met z'n allen alleen in de stad

1 Over een tijdje leven de mensen in huizen waar robots de bedden opmaken en waar de gordijnen zich sluiten als je 'Gordijnen! Dicht!' roept. Tenminste, dat waren de voorspellingen van visionaire ontwerpers zoals die in de 'huizen van de toekomst' werden verbeeld. Je had er een in Rosmalen (geopend in 1989) en een in Amsterdam (2004). Ze zijn al jaren gesloten. Niet omdat die toekomst inmiddels is gearriveerd. Maar omdat een woning waar je al tiptoetsend het huishouden doet, geen wenkend perspectief is. Er is voor de toekomst van het wonen iets veel belangrijkers dan techniek: de samenstelling van de bevolking. De demografie.

2 Daarbij gaat het om twee veranderingen. Ten eerste worden de Nederlandse huishoudens kleiner en talrijker. Volgens het CBS neemt de komende decennia, als gevolg van de vergrijzing, het aantal mensen toe dat alleen komt te staan doordat hun partner overlijdt of naar een verpleeg- of verzorgingshuis gaat. Bovendien komen scheidingen relatief vaker voor dan in het verleden, waardoor ook meer en kleinere huishoudens ontstaan.

3 Ten tweede is er een sterke trek naar de steden in het westen van het land. Die zal nog toenemen, en aan de randen van Nederland zal de bevolking gaan krimpen.

4 Die twee dingen gaan veel voor het wonen betekenen. Aan de randen van Nederland is er straks een ruime keuze aan leegstaande eengezinswoningen aan stille woonerven, in de Randstad zal het inschikken worden. Misschien kunnen onverhuurbare kantoorpanden en verlaten

fabriekshallen, lege kerken, failliete banken en opgeheven gevangenissen uitkomst bieden. Er zullen meer containerwoningen en andere tijdelijke woningen komen, is de verwachting.

5 Waarom wil toch iedereen naar de stad? Voor het werk en de gezelligheid. De landbouw en de industrie hebben minder arbeidskrachten nodig; in de stad kunnen de kenniswerkers en dienstverleners aan de slag: verkopers, webdesigners, kappers, psychologen, organisatieadviseurs, projectleiders en horecapersoneel.

Steden zijn de laatste tientallen jaren ook een stuk aantrekkelijker geworden. Ze zijn schoner, de huizen en de voorzieningen van betere kwaliteit.

6 En de stad, zegt de Amsterdamse stedenbouwkundige Ton Schaap, is de plek waar al die alleenstaanden de eenzaamheid kunnen bestrijden. Schaap ontwierp in Amsterdam IJburg en het Oostelijk Havengebied. Zijn doel: 'De bewoners in de stad houden. Daar zijn allerlei mogelijkheden voor ontmoetingen. Het publieke domein is er op een prettig-menselijke schaal vormgegeven. Jongeren komen er om te werken, te studeren en een partner te vinden. De stad is een paaiplaats, je kunt je wederhelft treffen op de fiets.'

IJburg

7 Er komt nog iets bij, zegt Rudy Uytenga, een van de *grand old men* van de Nederlandse architectuur. Hij ontwierp in Amsterdam onder meer het woongebouw Droogdok en woonblokken in het Olympisch Kwartier. 'Moderne mensen leven digitaal. Ze surfen veel. Dat willen ze ook in het echte leven. Boodschappen doen, naar de bibliotheek, op de hoek met een vriend of een vriendin een espresso drinken – in een stad kan het allemaal en op een klein oppervlak.'

8 Maar toch, eenzaamheid ligt op de loer, zegt Ton Schaap. 'Ik verwacht dat mensen op zoek gaan naar nieuwe samenlevingsvormen om dat risico te verkleinen.' Woongroepen zijn hier en daar weer in opkomst, maar ze verschillen van de communes van de jaren zestig en zeventig. Ze zijn minder ideologisch en vooral praktisch. Veel jonge mensen vinden het gewoon gezelliger en goedkoper om een woning te delen.

9 Neem de toren die architect Paul de Ruiter in Amsterdam ontwierp, vlak bij de voormalige Shelltoeren. Die nieuwe toren telt 22 verdiepingen met onder meer 147 appartementen die elk bestemd zijn voor twee *friends*. Voor twee jongeren, of twee gepensioneerden, dat kan ook. Ze hebben ieder hun eigen slaapkamer en badkamer. En ze delen de woonkamer, keuken en toilet. De toren is pas eind volgend jaar klaar, maar bijna alle appartementen zijn al verhuurd, voor het merendeel aan jongere mensen. 'Er is een grote behoefte aan betaalbare woningen voor alleenstaanden,' zegt De Ruiter. 'Gezinswoningen worden nu ook vaak gehuurd door een paar vrienden. Maar die woningen zijn eigenlijk ongeschikt.'

10 De trek naar de stad wordt ook aangewakkerd door de emancipatie. 'Vrouwen berusten niet meer in een bestaan als moeder in een overloopgemeente,' zegt Uytenga. 'Ze combineren kinderen met een carrière, in de stad.'

11 Maar ja, wie in Amsterdam op ongeveer 90 m² wil wonen, moet drie keer modaal verdienen. Dan toch maar naar Hoofddorp of Purmerend? 'Wethouders van grote steden zouden zich moeten afvragen wat voor stad we eigenlijk willen,' zegt Uytenga. 'Er is nu zes jaar nauwelijks gebouwd, dus de druk is enorm opgelopen. Het is nog niet zo erg als in Londen, waar je dertien keer modaal moet verdienen om er te wonen. Maar ik pleit voor een gezonde stad. Een stad waar ook gezinnen en kinderen wonen. Dan is die ook aantrekkelijk voor ouderen.'

12 Maar kan dat dan nog? Moeten we bij gebrek aan ruimte de hoogte in? 'Nee!' zegt Uytenga. 'Dan verlies je het contact met het maaiveld, en het gaat ten koste van de openbare ruimte.' Wat dan? 'Als je goed kijkt, zijn er plekken waar een stedelijke overheid nog iets kan doen,' zegt Uytenga. 'Als je in Amsterdam op het terrein van een tramremise een busstation zou bouwen – er bovenop bijvoorbeeld – en daar ook het kantoor van het Gemeentelijk Vervoerbedrijf zou onderbrengen, heb je van drie locaties één gemaakt. En komen er twee vrij voor woningbouw.'

13 Maar dan moeten de grondkosten in toom worden gehouden, zegt hij. 'Gemeenten verdienen veel met de verkoop van de grond of door de erfpacht. Dat is een kortetermijnsucces. Je krijgt er geen gevarieerde stad mee, want de huizen worden dan te duur.'

14 Leegstaande fabriekshallen en kantoorpanden dan? Die zijn er volop, en hier en daar worden ze ook al bewoond door ondernemende starters of binnenhuisarchitecten. Maar wettelijke regels en koppige eigenaren maken bewoning vaak moeilijk. Dat zal veranderen, voorspelt planoloog Zef Hemel, hoogleraar Grootstedelijke Vraagstukken aan de Universiteit van Amsterdam. 'Ik zie als belangrijkste woontrend voor de komende tijd een sterke flexibilisering. Mensen wonen nu eens

hier, en dan weer daar, banen zijn tijdelijk geworden. We zullen moeten wennen aan tijdelijke contracten, ook in het wonen, aan vreemden om ons heen. De gangmakers zijn de globalisering en de informatietechnologie. Daardoor zijn we allemaal in beweging gekomen. Er zijn natuurlijk mensen die dat niet willen. Nou, welkom in de nieuwe tijd!

15 Er meldt zich de komende decennia een extra miljoen huishoudens op de woningmarkt. Die willen óók allemaal de stad in. Moeten er dus een miljoen huizen in de Randstad worden gebouwd? 'Daar moet je mee oppassen,' zegt Frank van Dam, onderzoeker bij het PBL (Planbureau voor de Leefomgeving). 'Nu houden de babyboomers nog veel huizen bezet. Maar uiteindelijk gaan ze dood, en dan komen er per jaar tienduizenden woningen vrij.' In de Randstad zullen die wel aftrek vinden. Maar daarbuiten zal de vraag geringer zijn dan het oplopende aanbod. Als je daar dus flink gaat bouwen, loop je een groot risico op een toekomstig overschot.

Naar: Warna Oosterbaan, in *NRC Handelsblad*, 7 november 2015.

Globaal lezen

Opdracht 1

In de krant was de uitgangstekst door twee tussenkopjes in drie delen verdeeld. Vul het schema in.

Tussenkopje	Tussen welke alinea's?
<i>Betaalbare woningen</i>	
<i>Leegstaande fabriekshallen</i>	

Opdracht 2

Boven dit artikel stond de volgende lead:

Alleenstaanden trekken massaal naar de stad. Daar is werk en gezelligheid. Maar waar moeten al die mensen wonen?

Vul het schema in.

Lead (in gedeelten)	Wordt uitgewerkt in de alinea's
<i>Alleenstaanden trekken massaal naar de stad.</i>	
<i>Daar is werk en gezelligheid.</i>	
<i>Maar waar moeten al die mensen wonen?</i>	

Nauwkeurig lezen

Opdracht 3

Omschrijf de betekenis van de volgende woorden en uitdrukkingen.

Alinea	Woord of uitdrukking	Omschrijving
1	visionaire ontwerpers	
	geen wenkend perspectief	
	demografie	
2	vergrijzing	
4	de randen van Nederland	
	containerwoningen	

6	het publieke domein	
	prettig-menselijke schaal	
	paaiplaats	
7	een van de <i>grand old men</i>	
8	woongroepen	
	communes	
	ideologisch	
10	emancipatie	
	overloopgemeente	
11	drie keer modaal	
12	contact met het maaiveld	
13	grondkosten	
	kortetermijnsucces	
14	planoloog	
	flexibilisering	
15	babyboomers	

Opdracht 4

In deze tekst komt een aantal deskundigen aan het woord. Vul in het schema hun standpunten in.

Alinea	Deskundige	Onderwerp	Standpunt
6	Ton Schaap	eenzaamheid	
		de stad	
7	Rudy Uytenhaak	de stad	
8	Ton Schaap	eenzaamheid	
9	Paul de Ruiters	woningen	
10	Rudy Uytenhaak	trek naar de stad	
11	Rudy Uytenhaak	de stad	
12	Rudy Uytenhaak	hoogbouw	
		ruimte	
13	Rudy Uytenhaak	grondkosten	
14	Zef Hemel	woontrend	
15	Frank van Dam	woningbouw	

Opdracht 5

Je hebt in opdracht 4 standpunten genoteerd. Bij een standpunt horen argumenten. Zoek die argumenten op en vul ze in het schema in. Zet erbij in welke alinea je ze gevonden hebt.

Soort argument	Voorbeeld uit de tekst	Alinea
ontleend aan eigen ervaringen		
gebaseerd op onderzoek		
gebaseerd op verwachtingen		
ontleend aan mogelijke gevolgen		
gebaseerd op vergelijking		

Opdracht 6

Het gaat in deze tekst veel over oorzaken en gevolgen. Doordat de mensen ... willen (oorzaak), worden er ... (gevolg). Geef van de volgende feiten aan of het, in het kader van de redenering in deze tekst, gaat om een oorzaak of om een gevolg. Zet daarvoor een kruisje in de juiste kolom.

Alinea	Feit	Oorzaak	Gevolg
2	de vergrijzing		
	scheidingen komen relatief vaker voor		
3	aan de randen van Nederland zal de bevolking gaan krimpen		
4	in de Randstad zal het inschikken worden		
	er zullen meer containerwoningen komen		
5	de landbouw en de industrie hebben minder arbeidskrachten nodig		
	steden zijn een stuk aantrekkelijker geworden		
7	moderne mensen leven digitaal		
8	mensen gaan op zoek naar nieuwe samenlevingsvormen		
10	vrouwen berusten niet meer in een bestaan als moeder in een overloopgemeente		
11	dan toch maar naar Hoofddorp of Purmerend		
13	je krijgt er geen gevarieerde stad mee		
14	de gangmakers zijn de globalisering en de informatietechnologie		
15	nu houden de babyboomers nog veel huizen bezet		
	uiteindelijk gaan ze dood		
	als je daar dus flink gaat bouwen		

Opdracht 7

Bij de uitgangstekst stond een kadertekst.

Op dit moment bestaat 37% van de huishoudens uit één persoon. Het CBS verwacht dat dit tegen 2060 geldt voor ruim 44% van de huishoudens. Gecombineerd met de verwachte bevolkingsgroei zal dat leiden tot 8,6 miljoen huishoudens – 1 miljoen méér dan nu.

- 1 Bij welke alinea of alinea's geven deze cijfers een feitelijke onderbouwing?
- 2 Welke verschijnselen, die als feit in de tekst worden gepresenteerd, worden niet met cijfers onderbouwd? Schrijf er minstens drie op.
- 3 Welk gegeven uit de kadertekst wordt niet in de hoofdtekst uitgewerkt?

Opdracht 8

De lead (opdracht 2) bestaat uit drie zinnen:

- *Alleenstaanden trekken massaal naar de stad.*
- *Daar is werk en gezelligheid.*
- *Maar waar moeten al die mensen wonen?*

Maak een representatieve samenvatting van de uitgangstekst. Vul daarvoor de eerste en de tweede zin met maximaal 40 woorden aan. Voor de derde zin mag je maximaal 80 woorden gebruiken.

Schrijven

Opdracht 9

In de uitgangstekst worden verschillende motieven genoemd waardoor jonge mensen naar de stad zouden trekken. Schrijf er vijf op en geef bij elk motief in maximaal 35 woorden aan waarom dat motief voor jou wel of niet geldt.

Motief nummer	Motief om naar de stad te trekken	Geldt voor mij wel / niet, omdat
1		
2		
3		
4		
5		

Opdracht 10

Hoe ziet jouw toekomstige woonomgeving eruit? Waar ongeveer denk je te gaan wonen, wat moet er in de omgeving te vinden zijn, wat mag er beslist niet in de buurt zijn, enzovoort? Welke mogelijkheden zoek je voor studie en/of werk, bereikbaarheid, familie en vrienden, ontspanningsmogelijkheden ...

Maak eerst een korte feitelijke opsomming. Verwerk die feiten dan in een beschrijvende tekst waarin je jouw wensen zo natuurlijk en aantrekkelijk mogelijk weergeeft. Het moet dus een persoonlijk verhaal worden, waarin je lezers jou meteen zullen herkennen. Doe dit in maximaal 400 woorden.

Tip: In de herfst van 2015 verscheen een prachtig boek. Wim Brands en Jeroen van Kan vroegen 51 auteurs een tekst (van een paar pagina's) te schrijven bij een afbeelding van een voorwerp dat typisch Nederlands zou zijn. Mano Bouzamour schreef over de bierfiets, Kees van Kooten over de mattenklopper, Nina Weijers over het festivalbandje, Asis Aynan over de bugaboo, Joyce Roodnat over de chocoladeletter, Wim Brands over de stroopwafel ...

Blader het eens door, lees er eens wat in, je vindt vast inspiratie voor je eigen stuk!

Zet voor de uitwerking de volgende stappen:

- 1 Schrijf de eerste versie. Zorg voor
 - een pakkend begin,
 - een goede indeling in alinea's,
 - de correcte spelling,
 - een juist gebruik van leestekens.
- 2 Laat je uitwerking lezen door iemand die jou goed kent en vraag om feedback.
- 3 Laat je uitwerking lezen door iemand die jou niet zo goed kent en vraag weer feedback.
- 4 Verwerk de beide commentaren in je definitieve versie.

